

To se nám to hoduje

Náhodou jsem vyslechl hovor dvou starších dam. Byl vzrušený a hlasitý, a tak nešlo neslyšet... Obsah by se dal shrnout asi takto: ať si vláda šetří, ale na sobě, ne na nás! Pak ještě pravily, že už nevědí, jak s platem vyjít, a že tak zlé časy nepamatují (ač bylo evidentní, že pamatují dosti). Poté přesunuly svá bytelná pozadí do nedaleké cukrárny. Asi jim ještě něco přece zbylo.

Slyšeno a viděno bylo u nás, ale je to celkem podružné. V poslední době jsme totiž svědky stejných obrázků i jinde. Ulicemi evropských měst kráčí lid žádající různými jazyky totéž. Žádné spoření, žádné pozdější penze, žádné vyšší daně, žádné snižování platů. Kde na to všechno vzít, lid neřeší. Neví, nezajímá ho to, je mu to jedno.

Někteří to prý vědí, ale nedostalo se jim sluchu. V davu většinou převažují zaměstnanci státu, tedy ti, kdo jsou placeni z peněz jiných. Chtějí určovat, kolik jich má být, co mají a co nemají dělat a hlavně – kolik za to mají dostat peněz a jiných zvláštních prebend. Jen ať vlády hledají, zabrání korupci a zbytečně neutrácejí. Dosti často projevy nejplamennější pronášejí ti, kdo

v dobách, kdy se hospodářství docela dařilo, u vlády byli. Jenom tam tak nějak pozapomněli na zásadu, že prosperitu nelze založit na rozhazování peněz.

Ano, vlády jsou většinou mocné, nikoli však všemocné. Jak praví stará moudrost, z určité substance se bič uplést nedá. A pokud by se to snad přece jen i povedlo, zapráskat jím nejde. Přísloví, že kdo hledá, ten vždy i najde, znají sice všude, ale nalezené nemusí vždy stačit. Pak je třeba si půjčit. Za úroky, které jsou nemalé. Na starozákonní příkaz nepožadovat za půjčku peníze navíc se bohužel již dávno nehraje. Dluhy i s úroky se splácet musejí. A nestihneme-li to my, zanecháme našim potomkům neblahé dědictví. Ledaže bychom věřitelům odpovídali s úsměvem a slovy Haškova feldkuráta Katze: „Jo, to se nám to hoduje, když nám lidi půjčujou!“

Nespokojený ryk lidu, doprovázený troubením a pískáním, nelze neslyšet. Leč, jak pravil Cicero, nic není méně určité než zástup lidu, nic není méně jasné než vůle lidu a nic tak neklame jako mudrování lidových shromáždění. Tentýž moudrý muž však konstatoval i to, že největší slávu a přízeň si lze získat obhajobou. Zejména tehdy, pomáháme-li někomu, kdo je ohrožován přesilou mocného.

A tak mi v této době připadá zdravému rozumu nejvíce odpovídající jedině – zastat se těch nejslabších, což

ovšem obvykle nejsou ti nejvíce řvoucí. Například těch, kteří na rozdíl od většiny z nás zdraví a praceschopní nejsou a už ani nikdy nebudou. Lidí postižených, kterým se vždy určité dávky a výhody poskytovaly ne proto, že jsou chudí, ale proto, že měli v životě smůlu. Hledat spravedlnost pro lidi, kteří si platili pojištění pro případ nezaměstnanosti, ale když se nezaměstnanými stali, nedostali nic. S odůvodněním, že jim přísluší odstupné. To sice také nedostali, zato jim ho připočetli k platu a stát si to celé zdanil.

Řečeno jednoduše: z problémů se nikdy nikdo ještě nedostal tím, že utratil víc, nežli má. Spravedlnost se při přerozdělování peněz hledá těžko. Možná to ani nejde. Avšak i nepřilíš bohatá rodina může při škrtání svých výdajů postupovat způsobem, který nebude nefér.

(publikováno v Lidových novinách dne 28. 5. 2011)

O půjčkách (hrubě nekřesťanských)

„Jdu do toho!“ vykřikl mladý muž u vedlejšího stolu. Ve stále hrající televizi, která většinou normálním lidem kazí chuť k jídlu, totiž právě skončila reklama. Nabízela půjčku. Mohla být dosti vysoká a hlavně bez ručitele a pro každého! Hotovost dodají až do domu a splátky jsou jen několik stovek a devadesát devět korun měsíčně. Na otázku, kolik že těch měsíců bude celkem, se zájemce zjevně nechystal a s vidinou skvělé budoucnosti objednal další rundu. Ostatně, i kdyby nekoukal na televizi, našel by podobné bohulibé nabídky v inzertních rubrikách všech novin a časopisů.

Bývaly doby, kdy bylo brání jakýchkoli úroků za půjčení peněz, potravin či jiných věcí zapovězeno. Stačí zalistovat ve Starém zákoně. „Svému bratru nepůjčuj na úrok!“ zněl a dodnes zní jednoznačný příkaz. Běžným zvykem bylo pouze zajistit dluh zástavou, nesmělo se ale jednat o věci nutné k holému životu. U cizinců se brání úroku kupodivu připouštělo.

Pohlédneme-li dnes se znalostí těchto pravidel na rozptyl mezi úroky, které naše banky nabízejí za spořicí

účty či termínované vklady, a těmi, které požadují za půjčení peněz, nabízí se otázka, zda jsme se nepozorovaně nestali ve vlastní zemi cizinci. Ale to jsem trochu odbočil a předběhl.

O tom, že altruismus poměrně brzy vyprchal, svědčí fakt, že římské právo již bylo donuceno upravit výši úroků zákonem. Za císaře Justiniána činil úrokový strop šest procent, kupci směli brát procent osm. Církev – a leckde i světská moc – však nadále považovala úroky za nepřirozené, přičítící se morálce a nařízením Božím. V 16. století sice úroky v celé Evropě zdomácněly, bezvýjimečně však nebylo přípustné kořistit z nouze bližního. Bylo tedy zakázáno požadovat úroky či jiné výhody v nepřiměřené výši. K zamezení sporů o to, co již je příliš, stanovil český zemský sněm v roce 1543, že nejvýše lze sjednat úrok šesti-procentní. Přibližně stejná výše úroků pak v našich zemích platila po staletí. Císař Josef II. svým patentem v roce 1787 nařídil, že soud nesmí povolit exekuci pro úroky vyšší než pět procent (u hypoték nad čtyři), šest procent bylo dovoleno mezi obchodníky a továrníky. Podobná maxima stanovil i obecný zákoník občanský z roku 1811. V roce 1866 sice nastoupila úroková volnost, vždy se však přihlíželo ke slušnosti, dobrým mravům a zvyklostem.

Za cestu z temné české reality je mnohými označován nový občanský zákoník. Nic proti němu. Jen si

dovolím poznamenat, že vyslovení neplatnosti ujednání o nemravných úrocích se lze domoci i podle současného práva. Jsou na to dokonce judikáty nejvyšších soudních instancí. Například měsíční úrok pět procent (tedy šedesát procent ročně), sjednaný v době, kdy banky požadovaly maximálně patnáct procent ročně, označil Nejvyšší soud za odporující dobrým mravům a rozsudky nižších soudů, které vyšly z názoru, že dlužník šel dobrovolně „do rizika“, bez pardonu zrušil.

Poučení na závěr? Nová právní úprava uškodit zajisté nemůže. Možná by ale – více než právo – pomohla větší slušnost na straně těch, kdo půjčují, a více zdravého rozumu u těch, kteří pomoc hledají. Na možnou námitku, že i ten největší altruista chce mít nějaký prospěch, odpovídám otázkou: Nemyslíte, že prospěchem může být i dobrý pocit věřitelův, že si nepočíná jako šejdíř?

(publikováno v Lidových novinách dne 11. 6. 2011
pod názvem „Nekřesťanské půjčky“)